

Aneta Zakrzewska

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

INNOWACYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH WOJEWÓDZTW WSCHODNIEJ POLSKI

INNOVATIVENESS OF FOOD PROCESSING INDUSTRY ENTERPRISES ON THE BASES OF SELECTED EASTERN POLISH PROVINCES

Słowa kluczowe: innowacyjność, działalność innowacyjna, przedsiębiorstwo, przemysł spożywczy, województwa wschodniej Polski

Key words: innovativeness, innovation activities, enterprise, food processing industry, Eastern Polish provinces

Abstrakt. Przedstawiono analizę działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w wybranych województwach wschodniej Polski w latach 2009-2011. Zbadano nakłady i efekty prowadzonej działalności innowacyjnej. Badania wykazały zróżnicowanie aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w poszczególnych województwach. Najbardziej innowacyjne okazało się województwo podlaskie, w którym dominuje sektor spożywczy. Najwyższą efektywność nakładów na działalność innowacyjną odnotowano wśród przedsiębiorstw z województwa warmińsko-mazurskiego i lubelskiego. Najgorzej na tle analizowanych regionów wypadło województwo podkarpackie.

Wstęp

Innowacyjność, jako jeden z głównych czynników konkurencyjności jest powszechnie uznawana za niezbędny warunek do osiągnięcia rozwoju gospodarczego [Kijek 2011, Matras-Bolibok 2009]. Podobnie *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020* [2010] innowacyjność traktuje jako główne źródło konkurencyjności i wzrostu gospodarczego na obszarach regionalnych. Grzybowska [2011] podkreśliła, że poziom innowacyjności regionu i województwa jest wypadkową innowacyjności przedsiębiorstw funkcjonujących na jego terenie.

Przemysł spożywczy zlokalizowany na obszarze wschodniej Polski zajmuje bardzo ważne miejsce w polskim przemyśle spożywczym. Jego udział w krajowej produkcji sprzedanej i zatrudnieniu przekracza 16% [*Roczniki statystyczne...* 2010-2012]. Okres przedakcesyjny i pierwsze lata członkostwa Polski w Unii Europejskiej (UE) były czasem gruntownej modernizacji i szybkiego rozwoju przemysłu spożywczego w całym kraju [Zakrzewska 2012]. W ogólne tendencje rozwojowe polskiego przemysłu spożywczego wpisują się także województwa wschodniej Polski. Wieloletnie tradycje rolnicze na tym terenie, dość równomiernie rozłożony potencjał produkcyjny rolnictwa i wciąż czyste środowisko naturalne sprzyjają bowiem rozwojowi przetwórstwa rolno-spożywczego na tym obszarze [*Konkurencyjność i znaczenie...* 2011].

Celem pracy była próba oceny działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w wybranych województwach wschodniej Polski.

Material i metodyka badań

Opracowanie dotyczy wybranych aspektów aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego zlokalizowanych na obszarze wschodniej Polski. Materiał źródłowy do badań stanowiły dane wtórne publikowane przez GUS w rocznikach statystycznych analizowanych województw [*Roczniki statystyczne...* 2010-2012], dotyczące przedsiębiorstw zatrudniających więcej niż 49 osób. W obliczeniach zostały uwzględnione średnie wielkości rozpatrywanych mierników dla lat 2009-2011.

Innowacyjność przedsiębiorstw zbadano za pomocą metodologii Oslo [*Podręcznik Oslo... 2008*], czyli przez pryzmat nakładów ponoszonych na działalność innowacyjną oraz uzyskanych efektów w postaci wartości produkcji sprzedanej wyrobów nowych i istotnie ulepszonych. Przedstawienie powyższych wartości w przeliczeniu na jednego zatrudnionego umożliwiło ich wzajemną porównywalność. Do analizy skuteczności prowadzonej działalności innowacyjnej przyjęto wskaźnik efektywności nakładów na działalność innowacyjną, stanowiący relację wartości produkcji sprzedanej wyrobów nowych i istotnie ulepszonych do wartości nakładów na działalność innowacyjną.

Dla potrzeb analizy dokonano celowego doboru województw zlokalizowanych na obszarze wschodniej Polski. Wybrano cztery¹ województwa: warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie i podkarpackie.

Produkcja sprzedana i zatrudnienie w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego

Przemysł spożywczy należy do najsilniej rozwiniętych sektorów we wschodniej Polsce i ma kluczowe znaczenie w rozwoju gospodarczym tego obszaru [*Konkurencyjność i znaczenie... 2011*]. Ważną rolę przetwórstwa spożywczego w poszczególnych województwach wschodniej Polski potwierdza udział produkcji sprzedanej przemysłu spożywczego w produkcji sprzedanej przemysłu ogółem. Najwyższą pozycję przemysł spożywczy odgrywa w województwie podlaskim. W latach 2009-2011 podlascy producenci żywności osiągnęli średnią wartość sprzedaży na poziomie 50,5% ogółu przedsiębiorstw przemysłowych. Ponadto, prawie 29% zatrudnionych w przemyśle tego regionu stanowiły osoby pracujące w przetwórstwie spożywczym. Województwo warmińsko-mazurskie cechowało ponad 38% udziału przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w wartości produkcji sprzedanej przemysłu oraz ponad 22-proc. udział w zatrudnieniu. W lubelskim przetwórstwie spożywczym zatrudnienie co piątej osoby pracującej w przemyśle zapewniło realizację prawie 24% produkcji sprzedanej przemysłu ogółem. Jedynie w województwie podkarpackim przetwórstwo spożywcze miało mniejsze znaczenie w porównaniu do pozostałych regionów wschodniej Polski (8% udział w sprzedaży i 10% udział w zatrudnieniu) [*Roczniki statystyczne... 2010-2012*].

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw przemysłu spożywczego

Realizacja działalności innowacyjnej wiąże się z ponoszeniem nakładów związanych z tworzeniem lub nabywaniem innowacji oraz ich wdrażaniem w przedsiębiorstwie. Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 1, w latach 2009-2011 przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego zlokalizowane na obszarze wschodniej Polski² przeznaczały na działalność innowacyjną średniorocznie prawie 2,8 tys. zł na 1 zatrudnionego. Wartość tego wskaźnika była zróżnicowana w poszczególnych województwach. Najwyższą uzyskały przedsiębiorstwa w województwie podlaskim, w którym średnioroczna ilość środków finansowych przeznaczonych na działalność innowacyjną była ponad 2-krotnie wyższa od średniej dla czterech analizowanych województw i kształtowała się na poziomie prawie 6,6 tys. zł na 1 zatrudnionego. Wokół średniej oscyływały wyniki dla województwa lubelskiego. Najniższe odnotowano w województwach: podkarpackim i warmińsko-mazurskim. Średnioroczne wydatki związane z działaniami innowacyjnymi stanowiły odpowiednio: 43 i 21% średniej dla wschodniej Polski.

Przedsiębiorstwa, ponosząc wydatki na działalność innowacyjną, oczekują uzyskania określonych korzyści z wdrożonych innowacji, jak poprawa jakości wyrobów, obniżenie jednostkowych kosztów pracy, zwiększenie lub zachowanie udziału w rynku lub wejście na nowe rynki zbytu [*Podręcznik Oslo... 2008*]. Podstawowym miernikiem oceny wyników działalności innowacyjnej jest wartość produkcji sprzedanej wyrobów nowych i istotnie ulepszonych. Dane w tabeli 2 świadczą o tym, że w latach 2009-2011 przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego zlokalizo-

¹ W analizie nie uwzględniono województwa świętokrzyskiego jako piątego z obszaru wschodniej Polski, ponieważ dane publikowane w rocznikach statystycznych tego województwa są uogólnione do przetwórstwa przemysłowego.

² Chodzi o obszar czterech analizowanych województw zlokalizowanych na wschodzie Polski: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego i warmińsko-mazurskiego.

wane na obszarze analizowanych województw uzyskały ze sprzedaży wyrobów nowych i zmodernizowanych łącznie prawie 1,6 mld zł, co daje średnioroczną wartość około 8,4 tys. zł na 1 zatrudnionego. Niewątpliwym liderem w sprzedaży produktów nowych i zmodernizowanych było województwo podlaskie. Przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego ze sprzedaży innowacji produktowych uzyskiwały w tym województwie średniorocznie ponad 19,3 tys. zł na 1 zatrudnionego. Przedsiębiorcy z województwa lubelskiego osiągnęli ze sprzedaży wyrobów nowych i istotnie ulepszonych mniej – około 9,3 tys. zł na 1 zatrudnionego. W województwach podkarpackim i warmińsko-mazurskim producenci żywności również uzyskali przychody sprzedając wyroby nowe i istotnie ulepszone, jednak ich wartość była znacznie niższa od średniej dla wschodniej Polski. Najmniej – 2,3 tys. zł/zatrudnionego osiągnęły podmioty prowadzące działalność w województwie warmińsko-mazurskim (27% średniej dla wschodniej Polski).

Na rysunku 1 przedstawiono próbę klasyfikacji analizowanych województw dokonaną na podstawie porównania wartości nakładów na działalność innowacyjną przypadających na jednego zatrudnionego oraz wartości produkcji sprzedanej wyrobów nowych i istotnie ulepszonych przypadającej na jednego zatrudnionego. Przyjęto, że punktem odniesienia będzie średnia wartość wymienionych wskaźników w latach 2009-2011 obliczona dla wschodniej Polski (wartość referencyjna = 1,0). Najbardziej innowacyjne było województwo podlaskie. W analizowanym okresie obydwa mierniki kształtowały się powyżej średniej obliczonej dla czterech województw wschodniej

Tabela 1. Nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w wybranych województwach wschodniej Polski w latach 2009-2011 w przeliczeniu na zatrudnionego

Table 1. Expenditures on innovation activities of food processing industry enterprises in selected Eastern Polish provinces in 2009-2011 per employee

Województwo/ Province	Nakłady na działalność innowacyjną [zł/zatrudnionego]/ Expenditures on innovation activities [PLN per employee]		
	średnie nakłady/ average expenditures	zakres zmienności/ range of variability	
		min.	max.
Lubelskie	2 653	2 085	3 783
Podkarpackie	1 198	481	4 611
Podlaskie	6 592	6 061	7 181
Warmińsko-mazurskie	588	364	949
Wschodnia Polska/ Eastern Poland *	2 783	2 324	3 698

*4 województwa/4 provinces

Źródło: obliczenia własne na podstawie roczników statystycznych poszczególnych województw za lata 2010-2012

Source: own calculations based on statistical yearbooks of individual provinces (2010-2012)

Tabela 2. Wartość produkcji sprzedanej wyrobów nowych i istotnie ulepszonych w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego w wybranych województwach wschodniej Polski w latach 2009-2011 w przeliczeniu na zatrudnionego

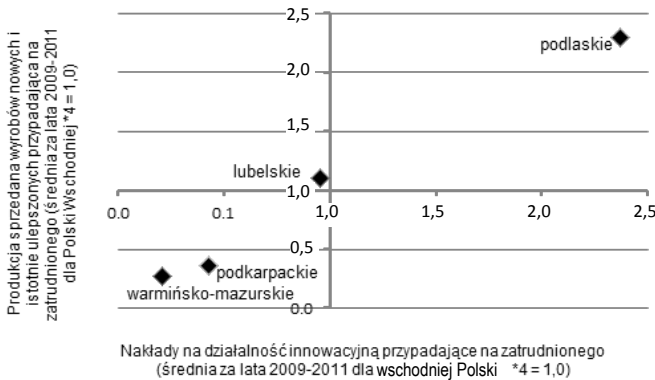
Table 2. Value of sold production of technologically new and improved products of food processing industry enterprises in selected Eastern Polish provinces in 2009-2011 per employee

Województwo/ Province	Wartość produkcji sprzedanej wyrobów nowych i istotnie ulepszonych [zł/zatrudnionego]/ Value of sold production of technologically new and improved products [PLN per employee]		
	średnia wartość sprzedaży/ average value of sale	zakres zmienności/ range of variability	
		min.	max.
Lubelskie	9 298	8 602	10 541
Podkarpackie	3 029	1 733	5 411
Podlaskie	19 301	16 827	21 975
Warmińsko-mazurskie	2 301	1 394	3 797
Polska Wschodnia/ Eastern Poland *	8 423	7 574	9 281

*oznaczenie jak w tab. 1/explanation see tab. 1

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

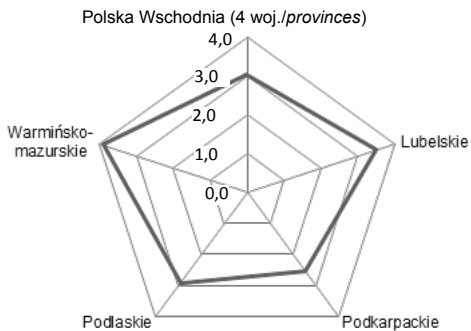

Rysunek 1. Klasyfikacja wybranych województw wschodniej Polski ze względu na relatywne mierniki nakładów i efektów działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w latach 2009-2011

Figure 1. Classification of selected Eastern Polish provinces due to the relative measures of expenditures and benefits of innovation activities of food processing industry enterprises in 2009-2011

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Rysunek 2. Efektywność nakładów na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach przemysłu spożywczego w wybranych województwach wschodniej Polski w latach 2009-2011

Figure 2. Effectiveness of expenditures on innovation activities of food processing industry enterprises in selected Eastern Polish provinces in 2009-2011

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

się przedsiębiorstwa z województwa warmińsko-mazurskiego, w których każda złotówka poniesionych nakładów na działalność innowacyjną przyniosła efekt w postaci 3,90 zł wartości sprzedaży wyrobów nowych i istotnie ulepszonych. W województwie lubelskim z każdej złotówki poniesionych nakładów na działalność innowacyjną uzyskano produkcję sprzedaną wyrobów nowych i istotnie ulepszonych o wartości 3,50 zł. Efektywność nakładów na działalność innowacyjną w województwie podlaskim wynosiła 2,90 zł i okazała się zbliżona do średniej obliczonej dla czterech analizowanych województw. Najgorzej na tle analizowanych regionów wypadły przedsiębiorstwa z województwa podkarpackiego, w których poziom efektywności był najniższy (2,50 zł).

Polski. W latach 2009-2011 podlascy producenci żywności ponosili wysokie nakłady na działalność innowacyjną, co znalazło odzwierciedlenie w relatywnie wysokiej wartości sprzedaży wyrobów nowych i istotnie ulepszonych. Wokół średniej oscylowały wskaźniki obrazujące aktywność innowacyjną przedsiębiorstw z województwa lubelskiego. Niskim poziomem innowacyjności charakteryzowały się podmioty z województwa podkarpackiego i warmińsko-mazurskiego. Przeznaczając niewielkie środki na działalność innowacyjną, uzyskiwały one niższą od średniej wartość sprzedaży wyrobów nowych i istotnie ulepszonych.

Celem działania przedsiębiorstwa podejmującego działalność innowacyjną powinno być nie tylko dążenie do podniesienia poziomu innowacyjności, ale również do uzyskania dzięki temu odpowiedniej efektywności [Porter 2001]. Jak wynika z danych na rysunku 2, najwyższą efektywnością prowadzonej działalności innowacyjnej w latach 2009-2011 wykazały się przed-

Podsumowanie i wnioski

Przeprowadzona analiza wskazuje na zróżnicowanie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w poszczególnych województwach wschodniej Polski w latach 2009–2011. Wyniki badań pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

1. Najbardziej innowacyjne okazało się województwo podlaskie, w którym sektor spożywczy jest jednym z najważniejszych. Wysokie nakłady na działalność innowacyjną podlaskich producentów żywności znalazły odzwierciedlenie w relatywnie wysokiej wartości sprzedaży innowacji produktowych.
2. Najniższe nakłady na działalność innowacyjną odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim. Jednocześnie przedsiębiorstwa z tego obszaru osiągnęły najwyższy poziom efektywności działalności innowacyjnej. Wysoką efektywnością nakładów na działalność innowacyjną cechowały się również podmioty z województwa lubelskiego.
3. W województwie podkarpackim przemysł spożywczy okazał się mało innowacyjny i jednocześnie najmniej efektywny. Podkarpacky producenci żywności, przeznaczając niewielkie środki na działalność innowacyjną, uzyskali relatywnie niską wartość sprzedaży wyrobów nowych i istotnie ulepszonych.

Literatura

- Grzybowska B. 2011: *Regionalne aspekty aktywności innowacyjnej przemysłu spożywczego*, Roczn. Nauk. SERiA, t. XIII, z. 2, s. 118-122.
- Kijek T. 2011: *Innowacje a dynamika konkurencji: podejście ewolucyjne*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 168, s. 242-253.
- Konkurencyjność i znaczenie rolnictwa oraz sektora rolno-spożywczego w województwach Polski Wschodniej*. 2011: Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa, s. 161.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*, 2010, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, s. 30.
- Matras-Bolibok A. 2009: *Efektywność działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce*, Roczn. Nauk. SERiA, t. XI, z. 1, s. 262-267.
- Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*. 2008: Wydanie Trzecie, Wspólna publikacja OECD i Eurostatu, Warszawa, s. 43-45.
- Porter M.E. 2001: *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa, s. 192.
- Roczniki statystyczne województw lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, warmińsko-mazurskiego 2009-2011*. 2010-2012: Wyd. Wojewódzkie Urzędy Statystyczne.
- Zakrzewska A. 2012: *Wpływ integracji z Unią Europejską na działalność innowacyjną przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce*, Zesz. Nauk. SGGW, seria Problemy Rolnictwa Światowego, t. 12(XXVII), z. 2, s. 150-159.

Summary

The paper presents an analysis of innovation activities of food processing industry enterprises in selected Eastern Polish provinces in 2009–2011. The expenditures and effects of innovation activities were examined. The results of the analysis indicate that innovation activities of food processing industry enterprises in different provinces were varied. The most innovative province Podlaskie province found where the food processing sector is dominant. The highest level of effectiveness of expenditures on innovation activities reported among enterprises from Warmińsko-mazurskie and Lubelskie provinces. Analyzed against the worst regions fell Podkarpackie province.

Adres do korespondencji
mgr inż. Aneta Zakrzewska
Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie
Katedra Ekonomii i Zarządzania
ul. Akademicka 13, 20-950 Lublin
tel. (81) 461 00 61 w. 195
e-mail: aneta.zakrzewska@up.lublin.pl